

6. Хавронюк М. І. Покарання за готування до злочину і замах на злочин: парадокси національного кримінального кодексу, особливо у порівнянні з іноземними / М. І. Хавронюк // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 108-113.

Т. Є. КОЛЯГІНА

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ДЕЯКІ СПОСОБИ ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ

Відповідно до ст. 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

На сьогодні Україна обрала шлях створення правової держави. У цьому зв'язку важливого значення набуває визнання прав і свобод людини, їх належне забезпечення та надійний захист. Тому актуальною залишається проблема забезпечення безперешкодної законної діяльності захисників. На превеликий жаль, захисники конституційних прав і свобод українців почуваються беззахисними у зв'язку із вразливістю окремих гарантій їх професійної діяльності та відсутністю дієвого механізму їх убезпечення.

Однією з гарантій держави вказаного вище конституційного права є положення ст. 397 Кримінального кодексу України, якою встановлено кримінальну відповідальність за втручання в діяльність захисника чи представника особи.

Злочин, передбачений ст. 397 Кримінального кодексу України, виражається в діях, які є втручанням в будь-якій формі у правомірну (законну) діяльність захисника чи представника особи. Це здійснюється шляхом: а) вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги; б) порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці [1, 485-486].

Останнім часом у засобах масової інформації доволі часто оприлюднюються факти, як вказують на широке поширення дій (у тому числі й з боку службових осіб), які слід кваліфікувати як втручання в діяльність захисників. Нерідко і самі адвокати та правники через засоби масової інформації звертаються до законотворців із закликами про належне врегулювання питання кримінально-правового захисту професійної діяльності. За оцінкою одного з представників професійної адвокатської спільноти: «Сучасна адвокатура знає чимало випадків, які

можна навести як приклад порушення професійних прав та навіть посягань на життя та здоров'я адвокатів. Постає питання про захист законних інтересів, протидію безладу й свавіллю, які відбуваються щодо наших колег» [2].

На жаль, норма ст. 397 Кримінального кодексу України практично не працює, що підтверджує і судова статистика, відповідно до якої станом на сьогоднішній день в Україні існує лише один вирок за перешкоджання адвокатській діяльності, який набрав законної сили (Вирок Сосницького районного суду Чернігівської області від 10.09.2015 у справі № 738/2867/14-к). Очевидно, однією з причин того, що вказана норма є майже «мертвою», є недосконалість ст. 397 Кримінального кодексу України. Зокрема, слід звернути увагу на недоліки законодавчого формулювання диспозиції ч. 1 ст. 397 Кримінального кодексу України, яка описує злочин як «вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи». Термін «вручання в будь-якій формі» не має однозначного розуміння в юридичній літературі і є доволі дискусійним. На думку одних вчених вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги «...передбачає створення таких умов, які перешкоджають останнім надавати ефективну правову допомогу і реалізовувати надані цим законом права. Ці перешкоди можуть створюватися шляхом застосування психічного або фізичного впливу щодо потерпілого (погрози, залякування, підкуп, відмова в наданні необхідних матеріалів, документів або іншої інформації, незаконне позбавлення права здійснювати захист чи представляти інтереси клієнта у відповідному правовідношенні, тощо)» [3, 397]. У той же час інші науковці вважають, що під вчиненням перешкод у будь-якій формі слід розуміти «1) тиск на цих осіб з вимогою відмовитися від своєї позиції чи змінити її; 2) створення умов, за яких ефективна діяльність захисника або представника стає неможливою або значно ускладнюється» [4, 492]. Щодо визнання таких дій як підкуп, відмова в наданні необхідних матеріалів, документів або іншої інформації, незаконне позбавлення права здійснювати захист чи представляти інтереси клієнта у відповідному правовідношенні, з авторами можна погодитись. Водночас, доволі спірним видається розуміння застосування тиску на потерпілого, застосування психічного або фізичного впливу щодо потерпілого шляхом погроз, залякувань, тощо як ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 397 Кримінального кодексу України. Зазначені дії є ознаками об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 398 Кримінального кодексу України, тобто передбачені законодавцем як самостійний злочин проти правосуддя, а тому диспозицією ст. 397 Кримінального кодексу України не охоплюються.

Необхідність забезпечення гарантій правомірної діяльності захисників – одна з нагальних потреб на сучасному етапі розбудови правової держави. Поширеність фактів незаконного втручання в діяльність захисників ставить під загрозу систему гарантій прав та свобод людини як таку, сприяє поширенню правового нігілізму та викликає недовіру до владних інституцій. Відтак, протидія втручанням в діяльність захисника, зокрема кримінально-правовими засобами, – вимога часу.

Література

1. Анчукова М. В. Щодо кримінальної відповідальності за втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397 КК України) / М. В. Анчукова // Держава і право. – 2009. – № 44. – С. 485-486.
2. Бутовченко К. Адвокат з гарантією / К. Бутовченко // Закон і Бізнес. – 2016. – № 8 (1254) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/121805-za_porushennya_prav_zahisnika_mozhut_uvesti_kriminalnu_vidpo.html.
3. Тютюгін В. І. Коментар до ст. 397 Кримінального кодексу України / В. І. Тютюгін // Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Т. 2. Особлива частина. – Харків: Право, 2013. – С. 908-911.
4. Фесенко Є. В., Варфоломєєва Т. В. Коментар до ст. 397 Кримінального кодексу України / Є. В. Фесенко // Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Т. 2. Особлива частина. – Київ: Алерта, Центр учбової літератури, 2009. – С. 401-492.

К. С. КРАВЧЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ З МЕТОЮ ТРУДОВОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Україна є країною походження, транзиту та призначення у торгівлі чоловіками, жінками та дітьми. Зростає також проблема внутрішньої торгівлі людьми. За даними дослідження, проведеного Міжнародною організацією з міграції, понад 160 000 українців постраждали від торгівлі людьми з 1991 року, що робить Україну однією з основних країн походження постраждалих від сучасного рабства в Європі.

За даними Державної судової адміністрації України, на початок 2016 року в судах було 22 нерозглянутих кримінальних провадження за ст. 149 КК України, упродовж року від правоохоронних органів з обвинувальними актами надійшло ще 27 кримінальних проваджень, за якими обвинувачувалось в торгівлі людьми 58 осіб, з яких 2 особи